

Elżbieta CzykwinORCID: 0000-0002-1297-1926
elczyk@op.plChrześcijańska Akademia Teologiczna
Wydział Nauk Społecznych

Analiza zwycięstwa wyborczego Donalda Trumpa. Rola emocji

Analysis of Donald Trump's Electoral Victory. The Role of Emotions

DOI: 10.34739/doc.2025.22.11

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie roli emocji w kampanii wyborczej na przykładzie zwycięskiej kampanii Donalda Trumpa w USA w listopadzie 2024 roku. Emocje stanowią rozstrzygający czynnik przesądający o zwycięstwie wyborczym. Zdarzenia o społecznym charakterze pozostające dotąd w gestii socjologii, pomijały kwestie emocji – pozostawiając je psychologom. W ostatnich latach Turner i Stets uczynili je centralnymi i wiążącymi poziom mikro i makrosocjologii. Psycholog Haidt zgłosił koncept „Słonia i jeźdźca” przydający emocjom rolę wiodącą. Kwestia: dlaczego sondaże nie przewidziały zwycięstwa wyborczego Trumpa stanowi gorące pole interpretacji. Kluczowe stają się tu emocje oraz rola mediów masowych. Szczególny typ osobowości, atmosfera wieców, których przyszły prezydent był bohaterem, wykorzystanie nowego społecznego zjawiska nowoplemion (Mafesoli) – okazały się decydujące. Ponadto, Donald Trump wykreował swój wizerunek jako osoby liminalnej, kogoś „pomiędzy”. Emocja, na której bazował, to lęk; lęk, który gasił swoją pewnością siebie, autorytaryzmem i mizoginią. Kwestia emocji znajduje się obecnie w fazie socjologicznej aplikacji do zdarzeń społecznych. Pozornie, może się zdawać, iż emocje przez swoją nietrwałość i zmienność stanowią utrudnienie w analizach takich zjawisk jak wybory, zawody sportowe, manifestacje etc. Faktycznie jednak, to właśnie emocje, np. wstydu i dumy – mogą stać się trwałym gruntem dla takich analiz.

Słowa kluczowe: Trump, USA, wybory prezydenckie, emocje, media, nowoplemiona, lęk

Abstract: The aim of this article is to show the role of emotions in an election campaign using the example of Donald Trump's winning campaign in the USA in November 2024. Emotions are a decisive factor determining electoral victory. Social events, previously under the domain of sociology, often overlooked emotional issues leaving them to psychologists. In recent years (Turner, Stets), emotions have been made central, linking the micro and macro levels of sociology. Psychologist Haidt proposed the concept of the „Elephant and the Rider”, giving emotions a leading role. The question of why polls did not predict Trump's electoral victory is a hot field of interpretation. Emotions and the role of mass media become key here. A particular type of personality, the atmosphere of rallies where the future president was the hero, and the use of a new social phenomenon of neo-tribes (Mafesoli) turned out to be decisive.

Furthermore, Donald Trump created his image as a liminal figure, someone „in between”. The emotions he relied on were fear, a fear that he quelled with his self-confidence, authoritarianism, and misogyny. The issue of emotions is currently in the phase of sociological application to social events. At first glance, it may seem that emotions, due to their impermanence and variability, pose a difficulty in analyzing phenomena such as elections, sports competitions, protests, etc. In fact, however, it is precisely emotions such as shame and pride that can become a lasting foundation for such analyses.

Keywords: Trump, USA, presidential elections, emotions, media, neo-tribes, fear

Rola emocji

Problematyka emocji tradycyjnie inspirowała psychologów, a była mniej dostrzegana przez socjologów. W ostatnich latach nastąpił swoisty renesans zainteresowania emocjami w socjologii, czego wyrazem może być ważna książka Jonathana H. Turnera i Jana E. Stetsa *Socjologia emocji*¹. Autorzy trafnie stwierdzają: „Badanie emocji jest obecnie w gruncie rzeczy w awangardzie mikrosocjologii, a emocje coraz częściej są postrzegane jako ważny łącznik między mikro- i makropoziomem rzeczywistości społecznej”². Takie społeczne fakty, jak: wybory prezydenckie, mecz piłkarski, koncert rockowy, manifestacja, bunt etc. są tak przeniknięte afektem, że ich analiza bez uwzględnienia emocji wydaje się ułomna.

Co więcej, psycholog społeczny Jonathan Haidt zgłosił metaforę „słonia i jeźdźca” wyjaśniającą rolę emocji w podejmowaniu decyzji przez ludzi³. Hipoteza Haidta została potwierdzona w licznych badaniach⁴. Słoń jest tu metaforą uczuć, a jeździec uosabia racjonalność. Autor pisze: „Umysł jest podzielony, jak jeździec na słoniu, a zadaniem jeźdźcy jest służyć słoniowi. Jeździec jedynie wydaje się być dowodzącym tą parą, ale jego kontrola sytuacji jest niepewna. Sześciotonowy słoń w sytuacji konfliktu co do kierunku, w którym należy podążać, decyduje, jak rzeczywiście ma się stać”. Decyzje większości osób są zakorzenione w emocjach, którym skłonni są jawnie zaprzeczać. Działa tu uniwersalny proces: najpierw doświadczamy afektu, a potem stosownie do tych emocji decydujemy (racjonalizujemy nasze wybory). Haidt pisze, że dopiero kiedy faktycznie emocjo-

¹ J.H. Turner, J.E. Stets, *Socjologia emocji*, Warszawa 2009.

² Ibidem, s. 15.

³ J. Haidt, *The Happiness Hypothesis: Finding Modern Truth in Ancient Wisdom*, New York 2006.

⁴ H. Rose, *The Pink Elephant Paradox: How intrusive thoughts impact our emotions and decisions*, <https://nesslabs.com/pink-elephant-paradox> (data dostępu: 21.02.2025).

nalną decyzję „posmarujemy mazią lewego płata”, a więc naszym rozumowaniem zimnym i linearnym – staje się ona faktem. Wspomniany autor, dał też podstawę do analiz psychologicznych w duchu moralnym. Kluczową stała się tu reguła: „Intuicja działa najpierw, strategiczne działanie później” (ang. *Intuition comes first, strategic reasoning second*)⁵.

Wygrana Donalda Trumpa

Pytania o to dlaczego w Ameryce w 2024 roku prezydenturę wygrał po raz drugi Donald Trump oraz dlaczego liczne sondaże tego nie przewidziały – spędzają sen z powiek badaczom społecznym. Odpowiedź na oba te pytania jest nie tylko kluczowa dla tego, co było i dla tego, co będzie w innych krajach, ale także dla metodologii analizy zdarzeń społecznych. W wielu krajach stoimy lub dopiero co stawaliśmy, w obliczu wyzwań wyborczych i ujawniły one, a być może jeszcze ujawnią – kolejne zaskoczenia⁶. Można zaryzykować wstępne stwierdzenie, że wybory masowe mają pozaracjonalną naturę, a także, że rozstrzygającą rolę w tych zmaganiach pełnią media.

W racjonalnym planie, a takie czyniono analizy, Donald Trump nie miał prawa wygrać. Jest człowiekiem dwukrotnie poddanym impeachmentowi, postawiono mu 91 zarzutów karnych. Trump, którego religijność jest problematyczna⁷, został wybrany głosami ludzi wierzących (84% ewangelików w 2020 roku głosowało właśnie na niego) niż głosami wyborców niewierzących. Trzykrotnie żonaty, ale nigdy nie zakochany, zdradzający aktualne żony, zupełnie nie przy-

---

⁵ J. Haidt, *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*, New York 2013.

⁶ W Polsce w 2025 roku zwycięstwo Karola Nawrockiego (PiS) nad Trzaskowskim (Koalicja 15 Października) było dla wielu zaskoczeniem, podobnie jak w Niemczech (2024 w wyborach parlamentarnych zaskakująco wysoka pozycja partii AFD). W Rumunii w 2024 roku wybory prezydenckie wygrał Călin Georgescu (22% poparcia), któremu sondaże dawały 4-10%. Wybory zostały unieważnione i powtórzone. K. Cahus, *Romania: Constitutional Court annuls the presidential election*, www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-12-09/romania-constitutional-court-annuls-presidential-election (data dostępu: 30.04.2025).

⁷ Pomimo wielokrotnego podkreślania przez niego religijności można odnieść wrażenie, iż jego działania często są dość luźno związane z wartościami religijnymi. Należy przy tym podkreślić, iż Donald Trump przez wiele lat deklarował przynależność do Kościoła Prezbiteriańskiego. Wielokrotnie podkreślał publicznie, iż „wierzy w Boga”. Niemniej w odpowiedzi na pytanie „Religion News Service” w 2020 r. stwierdził, iż uważa się za chrześcijanina bezwyznaniowego. J. Jenkins, M. Mwaura, *Once claiming to be Presbyterian, Trump now says he's a 'nondenominational Christian'*, <https://pcusa.org/news-storytelling/news/2020/11/3/once-claiming-be-trump-now-says-hes-nondenominational-christian> (data dostępu: 30.04.2025).

pomina chórzysty ani prawego człowieka Bożego. Będąc miliarderem, podkreśla związki z najuboższymi, przede wszystkim z klasą robotniczą. Prawdopodobnie jest najdalej od wiary ze wszystkich dotychczasowych prezydentów USA. Jednocześnie wykreowano poczucie, że religijne położenie Amerykanów przypomina stan obleżonej twierdzy, a ich kraj jest odbierany ludziom wierzącym. W sondażu Fox News z 2019 r. aż 1 na 4 Amerykanów stwierdziło, że wierzy, że „Bóg chciał, aby Donald Trump został prezydentem”⁸. Jak powiedział Robert Jeffress, pastor Pierwszego Kościoła Baptistów w Dallas: „Chcę najpodlejszego, najtwardszego sukinsyna, jakiego mogę znaleźć”⁹. Kiedy Peggy Young Nance została zapytana, dlaczego ona, jako pobożna ewangeliczka i przewodnicząca Concerned Women of America, mogła, wraz ze swoimi przyjaciółkami-ewangeliczkami, głosować na brutalnego mężczyznę wielokrotnie oskarżanego o napaść seksualną, miała gotową odpowiedź: „Nie szukałyśmy męża” – powiedziała. – „Szukałyśmy ochroniarza”¹⁰.

Trump ewokuje dość szczególne emocje wśród swoich zwolenników, szczególnie podczas wieców. Są to uczucia przyjemne i znane: nastrój ludowej zabawy, daje też prawo do opowiadania głupot, wprowadza pozytywną energię i konserwuje poczucie przynależności. Antropolog William Mazzarella używa tu francuskiego określenia *jouissance*, a więc pysznej zabawy, która graniczy z farsą, bezwstydem i zblazowaniem. Świadomie kultywuje cynizm, prowokuje oburzenie i bezwstyd. Jest rodzajem karnawału zrównującego bogatych i biednych, świętych i bezbożników, kaleki i siłaczy¹¹. Natura takich zwołanych doraźnie i internetowo spotkań ma charakter nowoplemion¹² – współczesnego „wynalazku społecznego”, leżącego u podstaw ruchu „Oburzonych”. Gromadzenie, na krótko, osób w różnym wieku, wywodzących się z różnych klas i przestrzeni – zawsze ma charakter

⁸ N. Darrah, *Sarah Sanders says God 'wanted Donald Trump to become president'*, <https://www.foxnews.com/politics/sarah-sanders-says-god-wanted-donald-trump-to-be-president> (data dostępu: 30.04.2025).

⁹ J. Ernest, *A failure of hospitality is a grave failure (taking a cue from Timothy Snyder)*, <https://verbasparsa.org/2025/03/01/a-failure-of-hospitality-is-a-grave-failure-taking-a-cue-timothy-snyder/> (data dostępu: 30.04.2025).

¹⁰ D.P. McAdams, *The Mass Psychology of Trumpism*, newlinesmag.com/argument/the-mass-psychology-of-trumpism/ (data dostępu: 30.04.2025).

¹¹ A. de Franco, *Mazzarella: Populism as Political Theology & The Anthropology of Populism*, <https://dagobah.com.br/populism-as-political-theology> (data dostępu: 30.04.2025).

¹² M. Maffesoli, *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*, London 1996.

emocjonalny. Wycucie, rozumienie i wykorzystywanie tych właśnie nowoplemion jest mistrzowskie w wydaniu Trumpa. Niejasny gniew, uraza i żal, zostały wyrażone słowami: „jestem waszym wojownikiem. Jestem waszą sprawiedliwością. A dla tych, którzy zostali skrzywdzeni i zdradzeni, jestem waszą zemstą!”¹³. Trudno o coś bardziej emocjonalnego.

Liminalność

Niegdyś lansowanie Michaela Jacksona jako ikony globalnego świata¹⁴ oparte było na narracji jego niezwykłości jako człowieka. Ten genialny piosenkarz miał być, i był, widziany jako ktoś, kto był zarazem czarnoskóry i biały; jako ktoś, kto pozostaje w bliskich związkach ze zwierzętami, w szczególności pajakami i ludźmi; jako ktoś, kogo wiek i płeć trudno jest zidentyfikować. Miał być też nieśmiertelny. Rozpięcie jego wizerunku „pomiędzy” oczywistymi dystynkcjami było stanem, który przez antropologów nazwany został *liminalnością* (łac. *próg*)¹⁵. Oznacza stanie pomiędzy poprzednim stanem tożsamości a nową tożsamością, niejako właśnie „pomiędzy”. W okresie liminalnym hierarchie społeczne mogą zostać odwrócone lub tymczasowo rozwiązane, a ciągłość tradycji staje się niepewna. Rozpad uznawanego porządku tworzy warunki brzegowe do ustanowienia nowych instytucji i zwyczajów.

Trump jest właśnie postacią liminalną, podobnie jak był nią Jackson, jest „nie z tego świata”. Także sytuacja, w jakiej się znajduje, ma charakter liminalny, płynny, przejściowy, wykreowany¹⁶. Okres liminalny stwarza sytuację podatną na zmiany, ustanawianie nowych instytucji i zwyczajów. Oczekiwanie na formalne objęcie władzy przez Trumpa (20.01.2025) było perspektywą nieoczekiwanych i zaskakujących zmian, ale już teraz pomysły o kupieniu Grenlandii czy przejęciu kontroli nad kanałem panamskim, natychmiastowym zakończeniu wojny na Ukrainie, powołaniu Elona Muska do nowo powołanego Departamentu Wydajności Rządu (DOGE), zgoda, a na-

---

¹³ Former Pres. Trump: „I Am Your Justice...I Am Your Retribution”, www.c-span.org/clip/campaign-2024/former-pres-trump-i-am-your-justice-i-am-your-retribution/5060238 (data dostępu: 30.04.2025).

¹⁴ E. Czykwin, *Madonna i Michael Jackson jako nadzieje wychowania*, „Test” 1997, nr 3, s. 180-183.

¹⁵ V. Turner, *Proces rytualny. Struktura i antystruktura*, Warszawa 2010; A. van Gennep, *Obrzędy przejścia. Systematyczne studium ceremonii*, Warszawa 2006.

¹⁶ C. Rogers, *A way of being*, Boston 1980.

wet wsparcie dla dyskryminacji grup LGBTQ, pomysł przyłączenia Kanady jako kolejnego, 51. stanu Ameryki etc. – są przyjmowane jako naturalnie łamiące zastane tradycje. Trump trafnie stwierdził (2016 rok), iż mógłby zastrzelić kogoś na 5th Avenue w Nowym Jorku i nie stracić ani jednego głosu¹⁷. Faktycznie, zapowiadając wprowadzenie systemu autorytarnego nie budził w tym kontekście oporu demokratycznie usposobionych, jak mogło się wydawać, mas Amerykanów.

Liminalność osoby Trumpa oznacza, iż jest on postacią, do której zwykle, ludzkie miary nie przystają. Konwencjonalne normy poprawności czy ludzkiej przyzwoitości nie obowiązują. Jest on odbierany jako postać posiadająca niezwykle moce i te moce spychają w cień jego pospolite wady: nieuprzejmość, autorytaryzm, seksizm, niedobór skłonności charytatywnych, a nawet popełnianie przestępstw. Przeciwnie, jego pospolite wady podkreślają jego cudowność. Jak powiedział polski ksiądz prof. Robert Skrzypczak, cytując modlitwę przebudzenia religijnego Trumpa po nieudanym zamachu (13.07.2024): „Bóg działa poza kulisami, aranżując wszystko dla Twojego dobra” i zawsze działa skutecznie¹⁸. A więc to Bóg stworzył Trumpa. Podobnie twierdził piłkarz Diego Maradona, nazywając w 1986 r., strzelony niezgodnie z przepisami, ale uznany gol „ręką Boga”¹⁹.

Mizoginia jako odpowiedź na lęk

Odrzewanie mitu męskości i seksizmu zdawało się w czasach masowego poparcia ruchu #MeToo, szczególnie w USA – czymś kuriozalnym. Tymczasem żagle emocji nacjonalistycznych, rebelianckich, bezpardonowo zwycięskich, mizoginicznych przypisywane stereotypowi męskości – nabrały nowej mocy. Przechwyciły one wiatr, który Trump i jego sztab wykorzystali do imentu. Otóż wiatrem tym było powszechne poczucie, że generalnie sprawy idą w złą stronę (*bad truck*). Tak uważało blisko trzy czwarte Amerykanów. Podobnie hasło „Polska w ruinie”, hasło upowszechniane przez PiS z 2022 roku oraz

¹⁷ C. Dwyer, *Donald Trump: 'I Could ... Shoot Somebody, And I Wouldn't Lose Any Voters'*, www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/01/23/464129029/donald-trump-i-could-shoot-somebody-and-i-wouldnt-lose-any-voters (data dostępu: 30.04.2025).

¹⁸ R. Skrzypczak (ks.), *Zamach mocno wpłynął na duchowe przebudzenie amerykańskiego prezydenta Donalda Trumpa*, www.radiomaryja.pl/kosciol/ks-r-skrzypczak-zamach-mocno-wplynal-na-duchowe-przebudzenie-amerykanskiego-prezydenta-donald-trumpa/ (data dostępu: 30.04.2025).

¹⁹ A. Bugajski, *Był sobie piłkarz... Niezwykłe historie zawodników nie tylko z pierwszych stron gazet*, Warszawa 2020, s. 181.

wykorzystywanie retoryki zagrożenia wojną, straszenie imigrantami – jest skuteczną strategią zjednywania sobie mas w obliczu przekonania, iż „lepiej już było”, oraz kluczem do skutecznego zarządzania lękiem: koniecznym warunkiem zwycięstwa wyborczego.

Także w Polsce kandydat na prezydenta Karol Nawrocki budował swój wizerunek silnego fizycznie, wojowniczego macho, potrafiącego wychodzić poza ramy prawa i zasad demokracji, ale skutecznego w swoim konserwatyźmie, w tym religijności, i bliższego prowincji. Było to bardziej przekonujące jako budujące wyraźny kontrast wizerunkowy do jego oponenta Rafała Trzaskowskiego, demokratycznie usposobionego inteligenta, liberała, uśmiechającego się do wszystkich, przedstawiciela „warszawki”, władającego licznymi językami obcymi, niekoniecznie skutecznego i religijnego. Przeciętny Polak, a „wybory wygrywa się w Końskich”, oglądając się w lustrze czuł silniejsze podobieństwo z wizerunkiem Nawrockiego niż Trzaskowskiego. Podobnie było z wizerunkami słabej, kobiecej Kamali Harris i jej „męskiego” oponenta – Trumpa²⁰.

Media

Trump zaistniał, i istnieje dzięki mediom, i to one w pierwszym rzędzie są akuszerem jego zwycięstwa. Znaczenia emocji w tym przekazie nie sposób przecenić. Warunek dobrej prezencji w mediach jest nieodzowny dla zwycięstwa w masowych wyborach. Świadczy o tym nie tylko osoba Trumpa, ale także Wołodymyra Zełenskiego, Ronalda Regana czy Szymona Hołowni. Bycie „zwierzęciem medialnym” oznacza przyjęcie reguł, swoistej logiki mediów²¹. Politycy starej daty starają się „być sobą”, być autentycznymi, wierząc niesłusznie, że tylko wtedy będą mieli wpływ (*influence*) na publiczność. Tymczasem bycie influencerem wymaga wyrzeczenia się własnej podmiotowości. Trumpowi przyszło to z łatwością. On po prostu inaczej niż każdy z nas nie konstruował obrazu siebie jako przekazu spersonalizowanej narracji rozwijającej się w czasie. Takie zdarzenia jak: dzieciństwo, lata szkolne, pierwsza miłość etc., układające się na całość interpretowanej opowieści o sobie, są mu po prostu obce.

---

²⁰ Cf. *Campaign of chaos. Trump, Biden, Harris, and the 2024 American election*, red. L. Sabato, K. Kondik, J. M. Coleman, London 2025.

²¹ Cf. A. Ziemiński, *Przenikanie mediów i polityki: demokracja medialna*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2024, nr 21, s. 94-112.

Biografowie Trumpa próbowali zrekonstruować historię jego życia i dać odpowiedź na pytanie: jak to się stało, że stał się tym, kim jest²². Mieli z tym problem, bo choć nasz bohater mówi stale o sobie i uosabia jednoznacznie postać narcystyczną, trudno było zidentyfikować u niego choćby zarysy wewnętrznego świata, ślady emocjonalnych niuansów, pytań, wątpliwości czy prób analizy własnych błędów. Ukierunkowany na sukces: finansowy, medialny i polityczny oraz na zdarzenia przyszłe, gubił z pola widzenia to, co dla większości jest niezbywalnym elementem ludzkiej kondycji: mądrość, miłość, przyzwoitość, był wolny od niepokojów, dylematów i ambiwalencji moralnych w przestrzeni tu i teraz. Jakkolwiek tożsamość każdego z nas nie przypomina dziś idealnie gładkiej kostki Rubika, której elementy dokładnie przystają do siebie, to Trump jest kimś w tym rodzaju. Jest gładki jak złożona kostka pokryta lakierem pewności siebie i przesłaniem superbohatera w konwencji Supermana. Elementy tej kostki są schowane i nieistotne, bo spasowane stosownie do bieżących potrzeb elektoratu. Urzędujący prezydent USA jest kreacją medialną. Publiczny Trump gra samego siebie. *Notabene* Elon Musk, którego nie można podejrzewać o niezrozumienie współczesnego świata, angażował się też w karierę medialną, aby zagrać w końcu samego siebie (serial *Young Sheldon*). Podobnie czyni Trump, kreując samego siebie. On wie, że ludzie często nie odróżniają postaci wirtualnej, kreacji od realnej osoby aktora. Zełenski kontynuuje w publicznym realu postać nauczyciela, którą wykreował wcześniej z ogromnym sukcesem w serialu *Stuga narodu*²³. Kiedy tylko serial przestaje być emitowany (2019 rok) następują wybory prezydenckie.

Zakończenie

Emocjonalność jest więc kluczem do rozumienia masowych wyborów społecznych. Wybory, szczególnie te spersonalizowane, jak prezydenckie, stanowią dogodny pole analiz kondycji mentalnej społeczeństwa. Ten banał należy uzupełnić kolejnym: mają, w pierwszym

²² Cf. M. Kranish, M. Fisher, *Trump revealed. The definitive biography of the 45th president*, London 2017; D. Brody, S. Lamb, *Trump. A spiritual biography*, New York 2018; W. Fach, *Ein amerikanischer Traum? Warum Amerika sich erwählt hat*, Bielefeld 2020.

²³ *Stuga narodu* (2015) serial komediowy, emitowany na Ukrainie w latach 2015-2019. Jego bohaterem jest zwykły nauczyciel, którego odgrywa Zełenski. Zostaje on nagrany przez swojego ucznia, jak krytykuje korupcję i władze ukraińskie. Staje się dzięki temu filmowi umieszczonemu na YouTube popularny i decyduje się na start w wyborach prezydenckich, które wygrywa.

rzędzie charakter emocjonalny. Poważnym wyzwaniem jest tu kwestia: jak wyrazić emocje w języku, którego używamy, a więc mającym naturę linearną i racjonalną? Częściową odpowiedzią na to pytanie jest: wykorzystywać wyrafinowane, stale doskonalone koncepty analityczne, jakie podsuwają specjaliści nauk społecznych. Szczególnie emocji lęku, ale także wstydu i dumy. Inaczej nigdy nie przybliżymy się do odpowiedzi na pytanie: dlaczego Trump wygrał nieoczekiwanie ostatnie wybory w USA? Zwycięstwo Karola Nawrockiego w majowych wyborach prezydenckich (2025) w Polsce, a raczej w drugiej turze tych wyborów (1.06.2025), które faktycznie były plebiscytem, osadzone jest na sile dwóch emocji: *rozczarowania* wobec niskiej sprawczości rządu Koalicji 15 Października oraz siły *nadziei*, jaką udało się wzbudzić wobec oferty PiS. Szczególnie produktywne w konsekwencji wydają się być analizy alternatywnych emocji wstydu i dumy²⁴.

Bibliografia / References

Literatura

- Brody D., Lamb S., *Trump. A spiritual biography*, New York 2018.
- Bugajski A., *Był sobie piłkarz... Niezwykłe historie zawodników nie tylko z pierwszych stron gazet*, Warszawa 2020.
- Campaign of chaos. Trump, Biden, Harris, and the 2024 American election*, red. L. Sabato, K. Kondik, J.M. Coleman, London 2025.
- Czykwin E., *Madonna i Michael Jackson jako nadzieje wychowania*, „Test” 1997, nr 3.
- Czykwin E., *Wstyd*, Kraków 2013.
- Fach W., *Ein amerikanischer Traum? Warum Amerika sich verwählt hat*, Bielefeld 2020.
- Gennep van A., *Obrzędy przejścia. Systematyczne studium ceremonii*, Warszawa 2006.
- Haidt J., *The Happiness Hypothesis: Finding Modern Truth in Ancient Wisdom*, New York 2006.
- Haidt J., *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*, New York 2013.
- Kranish M., Fisher M., *Trump revealed. The definitive biography of the 45th president*, London 2017.
- Maffesoli M., *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*, London 1996.
- Rogers C., *A way of being*, Boston 1980.
- Turner J.H., Stets J.E., *Socjologia emocji*, Warszawa 2009.
- Turner V., *Proces rytualny. Struktura i antystruktura*, Warszawa 2010.

---

²⁴ E. Czykwin, *Wstyd*, Kraków 2013.

Ziemski A., *Przenikanie mediów i polityki: demokracja medialna*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2024, nr 21.

Netografia

- Cașus K., *Romania: Constitutional Court annuls the presidential election*, www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-12-09/romania-constitutional-court-annuls-presidential-election (data dostępu: 30.04.2025).
- Darrah N., *Sarah Sanders says God 'wanted Donald Trump to become president'*, <https://www.foxnews.com/politics/sarah-sanders-says-god-wanted-donald-trump-to-be-president> (data dostępu: 30.04.2025).
- Dwyer C., *Donald Trump: 'I Could ... Shoot Somebody, And I Wouldn't Lose Any Voters'*, www.npr.org/sections/thetwo-way/2016/01/23/464129029/Donald-trump-i-could-shoot-somebody-and-i-wouldnt-lose-any-voters (data dostępu: 30.04.2025).
- Ernest J., *A failure of hospitality is a grave failure (taking a cue from Timothy Snyder)*, <https://verbasparsa.org/2025/03/01/a-failure-of-hospitality-is-a-grave-failure-taking-a-cue-timothy-snyder/> (data dostępu: 30.04.2025).
- Former Pres. Trump: „I Am Your Justice...I Am Your Retribution”*, <https://www.c-span.org/clip/campaign-2024/former-pres-trump-i-am-your-justice-i-am-your-retribution/5060238> (data dostępu: 30.04.2025).
- Franco de A., *Mazzarella: Populism as Political Theology & The Anthropology of Populism*, <https://dagobah.com.br/populism-as-political-theology/> (data dostępu: 30.04.2025).
- Jenkins J., Mwaura M., *Once claiming to be Presbyterian, Trump now says he's a 'nondenominational Christian'*, pcusa.org/news-storytelling/news/2020/11/3/once-claiming-be-trump-now-says-hes-nondenominational-christian (data dostępu: 30.04.2025).
- McAdams D.P., *The Mass Psychology of Trumpism*, newlinesmag.com/argument/the-mass-psychology-of-trumpism/ (data dostępu: 30.04.2025).
- Rose H., *The Pink Elephant Paradox: How intrusive thoughts impact our emotions and decisions*, <https://nesslabs.com/pink-elephant-paradox> (data dostępu: 21.02.2025).
- Skrzypczak R., *Zamach mocno wpłynął na duchowe przebudzenie amerykańskiego prezydenta Donalda Trumpa*, <https://www.radiomaryja.pl/kosciol/ks-r-skrzypczak-zamach-mocno-wplynal-na-duchowe-przebudzenie-amerykanskiego-prezydenta-donald-trumpa/> (data dostępu: 30.04.2025).